

Bijlage 2. Psychosociale effecten van bedreiging en intimidatie

Deze bijlage behoort bij het rapport verkenning 'Zorg voor politieke ambtsdragers'. Het bevat algemene informatie over de effecten van dreiging en intimidatie. Deze informatie is gebaseerd op de Multidisciplinaire richtlijn psychosociale hulp bij rampen en crises (o.a. Impact, 2014) en literatuur over effecten van bedreiging en intimidatie bij personen met een publieke functie. Onderstaande kan gebruikt worden bij o.a. opleiding en informatieverstrekking.

Psychosociale effecten van bedreiging en intimidatie

Situaties van agressie, bedreiging of intimidatie worden door betrokkenen vaak als (zeer) schokkend ervaren. Een belangrijk kenmerk van bijvoorbeeld een bedreiging is dat het natuurlijke gevoel van veiligheid wordt aangetast. Als de dreiging aanhoudt, leidt dit mogelijk tot chronische stress. Stress beïnvloedt het psychisch en lichamelijk welzijn en kan negatieve gevolgen hebben voor zowel het welzijn als het functioneren, in zowel werk- als privésituatie. De mate van ervaren stress na een bedreigende situatie is heel verschillend en hangt af van diverse factoren zoals karaktereigenschappen, perceptie, interpretatie, ervaren controle over de situatie en de manier waarop mensen met de situatie omgaan. Ook eerdere ervaringen met heftige gebeurtenissen spelen hierbij een rol.

Werknemers met een publieke taak

Bedreigingen en intimidatie kunnen ook consequenties hebben voor de uitoefening van het werk en het psychosociaal welzijn: vormen van agressie en geweld zijn vaak instrumenteel, bedoeld om besluitvorming te beïnvloeden. Naast afname van het werkplezier geven bedreigde werknemers met een publieke functie ook aan soms door de bedreiging te worden beïnvloed in het maken van beslissingen. De frequente of aanhoudende gevoelens van spanning of stress kunnen het effect hebben dat men minder goed functioneert dan voor het incident, hoewel anderen na een bedreiging juist volhardender zijn in hun taakuitoefening. Bepaalde kenmerken van bedreigingen vergroten de psychische impact: bijvoorbeeld als het de bedoeling is om een medewerker persoonlijke schade toe te brengen, als er sprake is van stelselmatige bedreiging of als de dreiging afkomstig is van een dader of groep die in dezelfde omgeving woont. De belasting van een bedreiging neemt tenslotte vooral toe als deze wordt gericht op de privé-omgeving en er vernielingen worden aangericht rond het huis (tuin, oprit), bekladdingen plaatsvinden, dreigbrieven worden bezorgd en/of partner en/of kinderen ook in de dreigingen worden betrokken. Een gevolg kan zijn dat een medewerker/bestuurder langdurig uitvalt of ontslag neemt.

Veerkracht en sociale steun

Ondanks de mogelijke psychosociale gevolgen van een bedreiging, hebben de meeste mensen die er mee te maken krijgen, het vermogen er zonder blijvende gezondheidsklachten bovenop te komen. Dit wordt veerkracht genoemd. Sociale steun door familie, vrienden, burens en collega's, speelt een belangrijke rol bij het vermogen veerkracht te tonen.

Gezien de mogelijke psychosociale gevolgen van bedreiging, is goed georganiseerde ondersteuning en nazorg van belang.

Uit de monitor Agressie en Geweld 2018 van I&O-research bij politieke ambtsdragers in het decentrale bestuur, komt echter als één van de belangrijkste knelpunten naar voren dat medewerkers uit het openbaar bestuur de zorg rondom incidenten nog als onvoldoende ervaren.

Uit internationaal onderzoek blijkt dat een persoon die een schokkende gebeurtenis meemaakt, zoals bijvoorbeeld agressie of bedreiging, een aantal basisbehoeften heeft: behoefte aan basishulp (dit bestaat o.a. uit het bieden van veiligheid), emotionele en sociale steun (o.a. verbondenheid, erkenning en betrokkenheid), betrouwbare informatie, praktische hulp en zorg bij (mentale) gezondheidsklachten. Centraal staat ook het bieden van sociale steun uit de naaste omgeving, zowel werk als privé. Deze behoeften spelen niet alleen direct na een schokkende gebeurtenis, maar kunnen zich ook in een latere fase voordoen. Daarom is het van belang ook op de langere termijn oog te houden voor het welzijn van een persoon.

Monitoring

Monitoring is een manier om direct na een heftige gebeurtenis, maar vooral ook op de langere termijn, het persoonlijk welzijn en de behoefte in de gaten te houden. Hiermee komen personen in beeld met bijvoorbeeld weinig sociale steun of die het vanwege persoonlijke geschiedenis, karakter of door een stapeling van schokkende gebeurtenissen niet lukt in korte tijd vanuit de eigen veerkracht het verwerkingsproces te doorlopen. Daarom is het van belang de regie op het proces van verwerken, als taak te beleggen. Zie daarvoor ook kader 2.

Bijlage 3. Kaders voor de ondersteuning aan politieke ambtsdragers

Deze bijlage behoort bij het rapport verkenning 'Zorg voor politieke ambtsdragers'. Het vat de aandachtspunten samen in een overzicht met mogelijke rollen en taken in de opvang en nazorg aan politieke ambtsdragers. Deze punten kunnen dienen als uitgangspunt bij het organiseren van opvang en nazorg.

Preventie en voorbereiding

Werken aan preventieve maatregelen, zorgt voor een beter vangnet bij schokkende gebeurtenissen. Preventie bereidt personen met een publieke functie voor op mogelijke risico's die samen hangen met hun vak. Ook kan preventie bestaan uit bewustwording van vormen van bedreiging en intimidatie, psycho-informatie over de eventuele impact en het bieden van handvatten hoe hiermee om te gaan. Een onderdeel van de voorbereiding is ook bekendheid creëren over het agressieprotocol, waarin o.a. wordt beschreven bij wie iemand terecht kan na een agressie-incident. Al deze zaken kunnen bijdragen aan het vergroten van de weerbaarheid van mensen. Ook werkcultuur speelt een rol bij preventie. Het is bij opvang en nazorg na schokkende gebeurtenissen belangrijk dat gesteund kan worden op een open klimaat, waarin kwetsbaarheid getoond kan worden, er aandacht en zorg voor elkaar is en waar incidenten niet meteen politiek gemaakt worden. Een open cultuur is te beschouwen als een beschermende factor die de impact van een bedreiging kan beperken (omgekeerd kan werkcultuur dus ook een risicofactor zijn), mede door het gevoel gesteund te worden door collega's. Burgemeester, griffier en gemeentesecretaris zijn sleutelfiguren bij het stellen van de norm voor een open werkcultuur, maar ook bij het bieden van ondersteuning en nazorg. Zij vormen de spreekwoordelijke deur die altijd openstaat. Wel vraagt dit specifieke vaardigheden om open en betrokken naast publieke ambtsdragers te staan, ongeacht hun politieke mening. Wanneer de burgemeester zelf slachtoffer is, kan naast de griffier en gemeentesecretaris, de CvK een ondersteunende rol vervullen. Zaken die preventief aandacht vragen staan hieronder in kader 1.

Basisbehoeften na een schokkende gebeurtenis

De eerder genoemde basisbehoeften van personen die een schokkende gebeurtenis hebben meegemaakt, geven aanknopingspunten voor het organiseren van opvang en nazorg. Ze tonen aan op welke terreinen interventies kunnen worden ingezet. De aandachtspunten en aanbevelingen zijn geordend per behoefte en vertaald naar praktisch uitvoerbare interventies (zie kader 2). Daarbij wordt aangegeven voor wie de hulp bedoeld is, op welk moment die ingezet kan worden en wie mogelijk de verantwoordelijkheid heeft in de uitvoering.

Aandachtspunten bij de preventie

- Een open werkcultuur en op informele momenten zaken kunnen delen zonder agenda en verslag. Burgemeester/Commissaris van de Koning en griffier zijn hierbij sleutelfiguren.
- Norm stellen: in de gemeenteraad en het college worden gezamenlijk normen en waarden ontwikkeld. Deze worden uitgedragen en bewaakt.
- Een agressieprotocol: dit wordt gezamenlijk opgesteld, geïmplementeerd en bekend gemaakt. Dit protocol beschrijft i.i.g. de volgende aandachtspunten:
 - de definitie van een incident (wat verstaan we hieronder);
 - de route en aanspreekpunten (regie op het incident);
 - de aangifteprocedure, bijv. afhandeling vanuit de gemeente en niet het individu, waarbij een goede samenwerking met justitie en politie voorop staat.

Introductiebijeenkomsten en inwerkpakket voor nieuwe volksvertegenwoordigers, wethouders en griffiers: hierin krijgt het agressieprotocol aandacht. Net als de manier waarop opvang en zorg worden vormgegeven.

Kader 2. Aandachtspunten bij de ondersteuning en opvang

Categorie*	Wat	Voor wie	Wanneer	Door wie
Basishulp	Veiligheid bieden, medische zorg, medicatie, eten, drinken, onderdak	Getroffenen	Direct na gebeurtenis	Fractieleden, griffier, gemeentesecretaris, burgemeester, ambtenaren OOV Evt. doorverwijzen naar: politie, (medische) zorg, ...
Informatie	Informatie over de gebeurtenis, stand van zaken, het lot van dierbaren, psycho-informatie over mogelijke stressreacties	Getroffenen en privé omgeving	Ongeacht het moment	Eenduidige berichtgeving vanuit gemeente Terugkoppeling onderzoek door politie en OM
Emotionele en sociale steun	Luisterend oor, betrokkenheid en erkenning d.m.v. bijvoorbeeld: -bloemetje/kaartje sturen -publiek steun uitspreken -gesprekken met getroffen/zorg voor privéomgeving -Bijeenkomsten voor betrokkenen binnen de gemeenten waar emoties gedeeld kunnen worden, plus psycho-informatie (P&O, en externe professionals)	Getroffenen en privé omgeving fractieleden	Ongeacht het moment	Burgemeester, griffier, gemeentesecretaris en fractieleden, vertrouwenspersoon, P&O Collegiaal contact via beroepsverenigingen en/of de bureaus van de politieke partijen Evt. doorverwijzen naar: ervaringsdeskundigen binnen het Ondersteuningsteam Weerbaar Bestuur, externe professionals
Praktische hulp	Aangifte afhandeling, administratie afhandelen (zoals betaling beveiligingsmaatregelen), juridisch advies i.v.m. procedures, beveiliging, financiën, schadeverhaal op dader(-s), ambtelijk systeem beschikbaar stellen voor raadsleden, media-ondersteuning	Getroffenen indien nodig		Gemeente, burgemeester, gemeentesecretaris, griffier, fractie, (landelijke) politieke partij, wijkagent Ondersteuningsteam Weerbaar Bestuur
Zorg bij (mentale) gezondheidsklachten	Preventie, signaleren, en doorverwijzing	Getroffenen indien nodig	Pas na enkele weken en bij (acute) klachten	Monitoring: burgemeester griffier, gemeentesecretaris Doorverwijzen naar: Bedrijfsarts, huisarts

*Categorieën uit de Multidisciplinaire richtlijn psychosociale hulp bij rampen en crises (2014)

Nazorg en ondersteuning op de langere termijn

Ondersteuning is niet alleen gewenst direct na een schokkende gebeurtenis, maar ook wenselijk op de langere termijn. Het is namelijk mogelijk dat de impact van een gebeurtenis op een veel later moment 'binnenkomt' bij een persoon en er dan pas behoefte ontstaat aan ondersteuning en zorg. De ervaring leert dat na een schokkende gebeurtenis het politieke leven weer snel door kan gaan.

Voor sommige betrokkenen is dat prima, zij verwerken de gebeurtenis binnen enkele weken zonder blijvende stress. Voor anderen is dat anders, zij ervaren aanhoudende stress. Niet alleen de betrokkene zelf, ook de directe omgeving

zoals familieleden en buurtbewoners houden soms langer last van de gevolgen van het voorval. In dit geval is er behoefte aan nazorg. Dit maakt het belang van goede monitoring duidelijk. Onderdeel van de nazorg is daarom om na enkele weken opnieuw in gesprek te gaan met de betrokkene en eventueel diens directe omgeving, ook als er niet direct aanleiding toe lijkt te zijn. Evaluatie is een ander aspect dat hoort bij nazorg. Tijdens een evaluatie gaat het niet alleen over hoe het op dat moment met iemand gaat, maar ook over hoe iemand de geboden opvang en ondersteuning heeft ervaren en hoe het traject is verlopen. En wellicht wat daaruit te leren valt. Hieronder staan de aandachtspunten bij nazorg onder elkaar (zie kader 3).

Kader 3. Aandachtspunten bij de nazorg

Wat	Voor wie	Wanneer	Door wie
<p>- Monitoring: het is van belang ook op langere termijn in de gaten te houden hoe het met de betrokkene gaat en wat er nog nodig is om het werk weer op te pakken. Na 2 à 3 weken nagaan of de situatie verbeterd/verslechterd.</p> <p>- Evaluatie van de gebeurtenis kan individueel plaatsvinden maar ook in een (besloten) raadsvergadering of presidium. Dit kan duidelijk maken wat de route is na een incident en op welke wijze opvang en nazorg is geregeld. Dat kan ook voor andere raadsleden/wethouders geruststellend werken.</p>	Getroffenen indien nodig	Nafase: vanaf 2 of 3 weken na de gebeurtenis	Burgemeester, griffier en gemeentesecretaris